

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Tečaj IV.

V Ljubljani 1. maja 1864.

List 9.

Kraljici majnikovi.

Šmarnica.

Celej, šmarnico belo
Za god ti podam:
Pomladni dar prvi,
Ki zdaj ga imam.

In z njo še darujem
Ti svoje sercé,
Je slabo, pa vneto
Že bije za té.

Sem vsega očistil —
Ozaljšal lepó,
Da tebi, prečista
Pristojniše bo.

Oj, vzemi ga, prosim,
Da s tabo živí,
Naj boljše zavetje
Pri tebi dobí!

Vertnica.

Bendeča vertnica
Odperla je cvet —
In milo obrača
Se v majnikov svet.

H kraljici ljubezni
Se nagne v altar,
Cveteti, duhteti
Ji hoče za dar.

Ko cvetka plameča
Je moje sercé,
K presveti devici
Ženó ga željé.

En žarek le njene
Blagosti bi rad,
Ta dajal obilni —
Presladki bi sad.

Jakoslav.

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

Povestnico ljudskih šol ne moremo bolj vredno skleniti, kakor da opomnimo visoke gospe, pod čigar krepko vlado se je ljudska šola začela, kakoršna je sedaj. „Naj lepše in edino plačilo za kneza je ljubezen ljudstva“, je pisala cesarica enkrat nekemu svojih sinov. In to plačilo je Marija Terezija vživala v obilni meri. Ljudstva pod njeno vlado so se srečne štele; iskreno domoljubje je navdajalo vse nji podložne ljudstva. Stareji ljudje občudovali so njeno krepostno moč, s katero je vzdržala celost avstrijskih dežel po tako hudi vojski; mlajši so se srečne šteli, da so bili rojeni pod njeno materno vlado.

Leta 1765. po smrti svojega sopruha cesarja Franca ogernila se je s črnim oblačilom, katerega pozneje nikoli ni odložila. Odsihmal je tlela v nji le ljubezen do njenih otrok in do podložnih ljudstev. Kar se je po svetu godilo, neznano ji sicer ni bilo, ker noter do zadnjega trenutka je imela oči in ušesa za vse, ali mikalo je ni več; njene misli se velikokrat niso zlagale s temi, ki so jo obdajali, in marsikterikrat je odjenjala, ker so možje tolikanj imenitni tako hoteli. Ali prav po materno je skerbela za svojo visoko družino. Zmirom ji je bilo tudi pred očmi, koliko kervi se je prelilo, koliko so ljudstva terpele, preden je mogla nastopiti dediščino svojega očeta; groza jo je spreletela, misliti, da se utegne še kri prelivati. Vest ji je dolžnost nakladala, razširjevati blagostanje med ljudstvom, ki so tolikanj žertovale za njo. Po smrti svojega moža se je hotla Marija Terezija v samostan podati, in sedaj je bilo viditi, da se odteguje svetnim homatijam in se podaja v mirne šolske prostore, kjer malim k sebi priti velevala, kjer postaja mati veliki družini. Tukaj pa ni bila tako sama s svojimi mislimi; pomagali so ji visoki gospodje, varhi miroljubnega dela, kakor: Kaunitz, Perger, Blümeger, Kressel in Gebler, Herberstein, Binder, Greiner, ktere je v glavnih rečeh zmirom ena misel obvladala. Tukaj je doživela le veselje in v vsaki deželi je imela zveste sodelavce, kakoršni so bili, p.: na Avstrijskem Felbiger, na Českem Kindermann, na Marskem de Ville in Mehoffer, v Šlezii á Sole, v Gorici in Gradiški grof Torres, na Kranjskem grof Edling, za n. i. greke Jankovič. Ti se niso bali ne truda, ne stroškov, da so pospeševali reč občno koristno.

V tistih časih, ko je Jean Jacques Rousseau (Rusó) terdil, da so vednosti le človeka pohujšale in njegove nesreče krive, ta čas, ko je pruski kralj Friderik učenjake prašal, niso li take koristne zmote med ljudmi, katerih ne gre odkriti: Marija Terezija le kar trenutek ni omahovala, kako lotiti se te veliko važne reči (odgojenja ljudstva). Ne le pod njeno vlado, marveč po nji je bila vpeljana ljudska šola. Knezoškof pasavski je osebno nji podal premišljevanje (promemoria), kako koristne so ljudske šole državi in sveti veri. Ona sama je poklicala naj večjega školnika katoličanov v svoje dežele. Varovala in branila je može, kojim je zaupala, zoper vse napade, naj pridejo od ktere koli strani. Osebno se je vsega vdeleževala; dvorni svetovavec Greiner in Felbiger sta ji mogla redoma poročevati; za vse posamesnosti je vedila in je sama ukazovala. Obiskovala je šole na Dunaji v Schönbrunnu in Laksenburg-u, po cele ure se je mudila po šolah, je bila po vseh razredih, in je poslušala šolske spraševanja i. t. d. Vladarica tolikanj razprostenih dežel in gospodarica tolikanj milijonov ljudi je sama pomagala izdelovati bukvice, ktere so prišle otrokom v roke. — To je pač kaj čudno! ali nad Marijo Terezijo, ki je državno ladijo varno kermila, ko so možje obupali, ki ni nobene svojih dolžnost zamujala, ni to nič čudnega. Mesca decembra l. 1774., ko je bil splošni šolski red razglašen, rekla je cesarica sama, da ji je normalna šola naj bolj pri sercu.

Marija Terezija je umerla, in žalovali so po vseh pokrajinah njenih razprostrenih dežel. Žalostni glasovi odmevali so od naj daljnih krajev na Dunaj, od koder je prišlo žalostno naznanilo. Blagoslov omike in npravnosti je razlila v naj daljnje kraje svojih dežel; pustine so se spremenile pod njeno vlado v kraje, kjer so bile obljudene mesta in vasi, in na pol divje ljudstva prelivale so solze hvaležnosti za njo.

Marija Terezija je umerla, svet pravičnih in njene dela so jo spremile pred prestol božji, ker navdana je bila s krepostjo in dušno lepoto. Posebno pa vstanovljenje ljudske šole njeno ime tako visoko povzdiguje, da se v Avstrii nikoli ne bode pozabilo. *)

(Dalje prih.)

*) V zadnjem listu se je v ta sostavek vrinilo nekoliko pomot, posebno pa na str. 117. v 15. v. od sp., kjer naj se bere: mladost n. i. vere se pa ne sme v verskem oziru nikakor žaliti... (in naprej:) šolski zavod za nemške šole, ki pride na dobro tudi n. i. Grekom, naj ostane, kakoršen je za narodne il. šole karlovaški zavod.

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

Bog ljubi pravico in sovraži hudobno djanje. Očetov blagoslov hiše zida, materina kletev pak jih razdira. Vsi ga poznajo kot vestnega delavca. Tri sto komolcev naj bo barka dolga, petdeset visoka. — Vrana vrani oči ne izkoplje. Dajte cesarju, kar je cesarjevega in Bogu, kar je božjega. Bogu se ne moremo skriti. Pijancu se ogni s senenim vozom! — Truplo potrebuje poštenega oblačila, duša pa zgovornega jezika. Častna obleka ne pokrije sramote. Judje niso mogli Kristusa pregrehe obdolžiti. Bog je hvale vreden, človek pa pohvale. — Peter je Malhu uho odsekal. Abel je Bogu daroval naj lepše tele. Apostoli so oznanovali vsem narodom keršansko vero. Bog odpušča skesanemu grešniku grehe.

V hlevu je dosti živinice, v kleti pa sladko vinice. Kriva vera je ternjev germ v žitnem polji. Peljite ga v turen temen med gade, kače, kušarje.

Za časa cesarja Avgusta je bil Kristus rojen. Čuvaj bele denarje za černe dneve.

Sveti duh se je prikazal v podobi gorečih jezikov. Dober otrok vboga na skok. Beseda ga je ranila kakor ojstra pušica.

Po sadju se drevo spozná. Tič se po petji, človek po besedi spozná.

Ljudje hodijo ob nedeljih v cerkev k službi božji. Pohleven dež je danes suho zemljo prav dobro namočil. Huda slana je poparila po polji vse cvetje na ajdi. —

Ti in enaki zgledi bi utegnili pojasnovati otrokom nauk od razširjenih stavkov. — Zglede sem večidel nabral po Janežičevi Slov.; bolje je to (za jezikove vodila), kar so učeni možje pisali, kakor pa to, kar si sami skujemo.

K nauku od razširjenih stavkov, kakor pride v „Gramatiki“, pristavljam še to, da se morajo učenci tukaj opomniti, da so se pri narečjih učili besed, ktere povedó kraj, čas in način; tako se bode nauk z naukom vjemal, kakor se mora vsikdar pri slovnici goditi.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XX.

U. „Lama je nekoliko kozi podobna, nekoliko pa je podobna kameli.“ — Ali nimamo za kamelo svoje besede slovanske?

T. Imamo jo imamo, pa so nam jo hotli eni že utajiti.

U. Sej sem res čital ali v Novicah ali v Glasniku nekaj o tem.

T. Ali pa v obeh, ker v obeh se je bralo po Miklosiču: „slavi a gothis habent“. Drugi pa pravijo: „gothi a slavis habent“. V gotiškem se glasi ulbandus, v slovanskem pa velblod ali velblud.

U. Ako se prav spomnim, smo se učili nekda v prav lepo slovenski pisanih zgodbah svetega pisma, kako so se sprehajali stari očaki s svojimi velbludi, koliko velbludov ali velbljudov je imel pobožni Job pred nesrečo in koliko jih je imel potlej itd.

T. Kakor imamo za élephas (Elephant) slovensko besedo slon, tako jo imamo tudi za kamelo.

U. „Ti si pravi slon!“ pravi Slovenec v norcéh človeku, ki se vedno sim ter tje potika in naslanja po vsih kotih in voglih.

T. In Glag. Cloz. se bere: „slon' elephas, quia credunt, hoc animal somnum capere inclinatum (sloné) ad arborem“. Orosian (Gutsman, Murko i. dr.) v pomenu lev je pa iz jutrovih jezikov (tudi v turškem), in boljše je rabiti sploh evropsko besedo lev.

U. Ali znaš skazati, da je gotiško ulbandus iz slovanskega velblod, ne pa slovansko iz gotiškega?

T. To nam skaže prav lepo učeni prof. B. Jülg (v Zeitschf. f. vergl. Sp. in cf. Jireček Königl. H.), ter pravi, da je beseda ulbandus v gotiškem samitna in se iz njega ne da razlagati; v slovanskih jezikih je pa sploh (v stsl. vel'blūd' in vel'būd', polj. wielblad, čes. velbloud, rus. verbljud, celo litv. verbludas), in ima domač pomen itd.

U. Kaj neki pomeni?

T. Vel ali viel (viel), je to kar velik, a, o; v

sostavah je prav pogostoma: rus. velmožnij, pol. wielmożny, čes. veleslavny, velryb ali velryba, pol. wieloryb (Wall — Wallfisch, der grosse Fisch), slov. velelepi, velečestni, veličastvo itd.

U. Ali ne tudi Velehrad, Veli — ali Vélíki grad?

T. Tudi, in ravno na Velehradu sem vidil Slovanov vsake verste, vsake noše, zlasti Hanakov mnogo v prav pisanih oblačilih. Mislil sem si, kar se vidi zdaj tu skupej, imajo Slovani krog in krog po svetu. Pa tudi v jeziku so Hanaki imenitni, kakor sploh Slovaci in Slovenci. Hanaki imajo besedo bloud, blúd, po svojem narečji bloud (ein dummes Thier, lat. brutum), zlasti bloudek, bloudi (die grossen Hausthiere); velbloud (Kamel) je po tem takem: „das grosse dumme Thier, das grosse Hausthier“. — In iz slovanskega so dobili Gotje svoj ulbandus. Res se bere v stsl. oblika vel'bôd', pa tudi vel'blôd', in žive narečja imajo sploh *l*, v rus. verbljud, v litv. verbludas, v slov. velbljud (Ravníkar). Kako bi bili Gotje prej poznali kamelo (ulbandus), kakor Slovani, ki so tudi prišli iz Azije!

U. Sej so nam Nemci že marsiktero našo ukrali!

T. Pa so marsiktero že tudi nazaj dali. Tako jih je mnogo menilo, da je slovenski plug nemška beseda Pflug; ali Grimm sam, ki se mu je stika *pfl*- sumna zdela, je spoznal, da je plug slovanska beseda. Taka je zimenom steklo, dasi-ravno ta bistri jezikoslovec tega še ni verjel. Steklo pravijo je gotovsko stikls (zdaj le v pomenu Becher); v slovanskih jezicah je pa vzajemno že od nekdaj v splošnjem pomenu (vitrum, Glas): stsl. st'klo, rus. steklo, pol. szklo (nam. szkło), čes. sklo, litv. stiklas, rum. stiklë, sloven. steklo (cf. steklenica Glashütte in Unterkr. bei St. Barthelmä, sklenica Flasche in Wochein — Metelko; sklen Jap., Koseski. Izpeljuje se pa steklo iz *s-tek-lo* (das Zusammengeflossene). — Tako tudi velblud ali velblod (Ungethüm, ein grosses Vieh, cf. slov. blod, bloditi). Mogoče je pa vendar, da je gerški élephas in latinski elephas, elephantus sorodnega pomena z velblod in ulbandus (cf. A. Pictet Zeitschr. f. vergl. Sprf.).

XXI.

U. „Časi slast serce napaja, časi jok pelini spet.“ — Poslednjo besedico pišejo naši knjižniki sopet in zopet, kakor tudi soper in zoper.

T. In opet, zlasti v hrovaškem, v českem spēt, zpet in na zpátek. Sploh pa govorijo stari ljudje, stari Slovenci, oboje: *sopet* in *supet*, *soper* in *super*, celo *zupet* in *zuper*.

U. Večidel pravijo vendar le spet. — Kako se pač razlaga, da pišejo to besedico tolikanj različno?

T. Dobrovski ima obliko *vspet'* (retrorsum) a *peta*; Miklosič piše v stsl. *opet'*, *v'spet'* in *v'zopet'* (retro, retrorsum, e contrario); nsl. *opet*, *zopet*; srb. *uzopet*, na *opet*; čes. na *zpatek*, *zpátky*, *zpátkem*, *spět*. — Iz tega se kaže, da se ima izpeljevati iz *peti*, *pnem* in *vz* ali *so*, *sû* (con, cum), zdaj *s* in *z*, torej *vz-* *peti* ali pa *s-* *peti* t. j. skleniti, zvezati prejšnje z naslednjim, ali tudi *o-* *peti* v tistem pomenu (retrorsum, wieder, abermal, um —).

U. Potlej bi se prav pisalo *vzpet*, *vspet*, *spet*, kakor *vzpeh*, *vspeh*, *speh*.

T. Čudo res, da se naši *vtorkarji* in *sovravci* niso poprijeli že pisave *vzpet* ali saj *vspet*! — Da je resnična ta razlaga, nam spričuje ravno *opet* (iz *o* — in *peti*), in *Vodnik* ima *spēt* in *sopēt*, obakrat *é* zaznamvan, in glagol *spétovam*, *pospétovam* (itero, reitero), *spétvaven* (iterativus).

U. Kakova pa je *zopet* in *zpet*?

T. Ker se pred terdim *p* v slovenskem sliši *s*, in ker sicer ta predlog po naslednjem glasniku spreminjamo, je torej v slovensčini napak *zpet*, prav pa je *zopet*, *z* pred samoglasnikom *o*, in sploh se skorej izrekuje *zopet*, in v sedanji pisavi je celo sprejeta in vterjena že ta oblika. Ravno to velja od oblike *zoper*, *zopernik* itd.

U. Ali je *zoper* ali *soper* tudi tako sestavljeno, kakor *zopet* in *sopet* ali *spet*?

T. Ako se ne motim, se razlaga 1) iz stsl. *prēti*, kar pomeni *a*) *fulcire* (podpreti, podpora) in *b*) *contendere* (opora, opreti se impingere, prénije pugna, prja in rasprja contentio, actio, *sûpr'*, *sûpernik'* ali bolje *sûpr'nik'* *adversarius*), in od tod *sûper* ali *soper* (contra, adversus, wider, gegen); ali pa 2) iz stsl. *prati*, kar pomeni *calcitrare*, *salire*, in od tod stsl. *vyspr'* *supra*, *vyspr'n'* *supernus* (cf. *vysok'*, *visji-viši*, in lat. *super*, *supra*, *laški sopra*; tudi hrov. *suprot-ti*).

U. Kaj mi je misliti o pisanji *soper* in *super*, *supet* ali *zupet*?

T. Kakor smo pri nekterih ohranili *so*: *sopraznik*, *sosed*,

soteska, soderga itd., tako se sme 'pisati tudi soper in sopet. Bégala bi mnoge pisava supet, zupet, super, dasiravno živi stari Slovenci dostikrat še tako izgovarjajo, in o. Marko tudi piše: super mene in meni super, v obeh sklonih, kakor ga imamo še sedaj. Murko ima celo oblike zoper in zopert (contra), zopern, zopernik in zopertnik, zópervati in zópertvati, ki so navadne med štajerskimi Slovenci. — Sicer pa primeri o tem I. Jezičnik XLIII.

U. Po staroslovenski, ako te prav umem, bi mógli naši kračmani pisati sôpr, ne pa soper! — V omenjenem razgovoru lanskega Jezičnika si pa govoril o pisavi so in se; morebiti komu v misel pride pisati sepet ali celó zepet! — Se vé da, še sepetcev se nam manjka, sej imamo cepcev in cepetcev že dosti in dovolj!

T. Ti si pa poredin.

U. Sem sem poredin, in želim tudi po redu ostati in se ravnati vékoma!

Podučno berilo za mladost.

X. *)

Zemlja.

Evropa je naj imenitnejši del zemlje, zato ker je v nji naj več izobraženih in mogočnih ljudstev. Tu so štiri cesarstva: avstrijsko, francosko, rusko in turško; je 15 kraljestev in še več, vkup 50, večjih in manjših oblasti. Ta del zemlje meri 182,500 □ milj in ima 240 milijonov prebivavcev. — Azija je zibka človeškega rodu, od koder so se razšle in razširile ljudstva po vsem svetu, in je naj večji del zemlje, ker meri blizo 800,000 □ milj in šteje do 755 milijonov prebivavcev. — Afrika meri 544,000 □ milj in ima kakih 100 do 150 milijonov prebivavcev. Amerika je nam še le znana od leta 1492. Najdil jo je Kristof Kolumbus. Ta del zemlje meri blizo 700,000 □ milj in ima kakih 60 milijonov prebivavcev. — Avstralija je večidel na morji, kjer ima 700 otokov in šteje 160,000 □ milj in le kake 2 — 3 milijone prebivavcev.

*) V zadnjem listu je tu številka XI namest IX.

Življenje v podobah.

(Dalje in konec.)

Pogled v prosto natoro nam zgleduje podobe našega življenja v stoternih slikah. Mala živalica nam v malem, veliki slon v velikem obrisu skazuje začetek in konec vsega našega djanja in nehanja. Še celó malo zelišče prav na tanko skazuje, da je naše življenje le kratek trenutek. Človek misli, ravno življenje uživati začeti, ali nemila smert ga pokosi s svojo koso. Vse je minljivo na tem svetu, in skorej vsaka stvar pomaga pri svojem poginu drugi kaliti. Poglej se v vodnem zerkalu in vidil se boš v pravi podobi. Lahko si je misliti, da v vodi stanuje neko nam prijazno bitje, katero nas razume in katero se nam daje po posebnih znamenjih spoznovati. Ozrimo se n. pr. na potok in pogledjmo, kaj nam le-ta spričuje in oznanjuje. Ako ga mi prav pogledamo, poznamo, da nas potok uči, na njem prebirati podobe življenja: kako da živimo, kako pa da ne smemo živeti.

Potok je podoba našega življenja, kakor je samo na sebi. Izvirek in začetek potoku je mali studenček, kateri z velikim trdom iz zemlje pririje in le počasi svojo vodico po kamnih in pečovji razliva. Ako kamen v vodo veržeš ali ji svojo nogo nastaviš, jo celó lahko ustaviš in ji popolnoma pot zapreš. Tako je tudi začetek človekov boren, in brez notranje podpore in moči. Mala sapica, naj manjši udarek, premajhna skerb odgojiteljev zadosti, življenje malega otroka ugasniti, ker tenka nitka življenja se hitro odterga. Kakor pa studenček zmiraj bolj naraša in se z drugimi druži in vodo bolj urno toči, tako tudi življenje človekovo ne ostane na tisti stopnji, s časom slabi otrok zadobi veliko moč. Leta rasejo in otrok postane mladeneč; življenje njegovo je uterjeno po pomočkih, ktere mu dušni in telesni razvitki doprinašajo. Ali vodotoč ima svoje ovire. Zdaj mora potok vodo po kamnih razlivati, zdaj pride na jez in mora počasi odtekati. Zopet doleti do slapa in tu se mečejo vode za vodami v globočino. Priteče voda do mlinov in tu mora z vso močjo vertiti težke kolesa in nositi jarma, ktere ji človek naloži. Ošabno se vozi čolnar na vodenem herbtu in si služi z vodno pomočjo vsakdanjega kruha. Tako proti tudi človekovemu življenju tisuč in tisuč nevarnost; malo prehlajenje, mali udarek, mala bolezen in upiše človeku sapico življenja. Koliko skerbí prinese življenje slabemu človeku, in mala nesreča lahko uniči

ves njegov trud in prizadevanje. Potok hitro leti in razliva svoje vode v neizmerno morje, kjer zgubi svoje ime. Peljal se boš po morji, ali gotovo ne boš prašal po imenih tistih rek, ktere so te neizmerne globočine nalile. Tako tudi življenje hitro poteče in smert zarije truplo pod zemljo, po katerem gotovo nikdo ne bo prašal. Poglej le malo po pokopališčih! Vidiš tu križe in kamna, na katerih so imena mrtvih vpisane. Malo ljudi se jih spominja, in samo mrtvo ime je ostalo od časnega življenja. Ali kakor potok le na videz neha v morji, kjer njegova voda ne zgine, tako tudi človek le začasno neha. Truplo zemlja vzame, kakor ga je dala, ali neumerjoča duša še zmiraj živi v boljših svetovih. Neumerjočnost človeške duše je edini razloček med človekom in živaljo.

Ali Bog nam življenja ni samo za nas dal, temuč zato da eden drugemu koristimo. Potok je zmiraj večji, in vedno večji vode proti neizmernemu morju valí; po njem plavajo čolni in barke; njegove vode veliko, veliko koles gonijo. Tudi se rodovitno razliva po travnikih in njivah; njegova mokrota zelisča oživlja in veliko pripomore človeku ob času sejansa. Človeško življenje mora v ravno tej primeri vedno močnejše prihajati, in vedno mora človek pripravljen biti zdihajoči revščini pomagati. Le to je pravi namen človeškega življenja. Potok je pa tudi podoba življenja, kakoršno ne sme biti! Poglej povodenj! V malih trenutkih privali potok šumeče valove na njive in travnike! Preden človeška pomoč doteče, je že opralo valovje zemljo in strašno razdjanje je ostalo. Pride še celó do pohišstva, in pred ko more človeška roka kaj oteti, že plavajo po valovji hlevi, v katerih živina strašno tuli; dá — še celó hiše podere, kjer na razvalinah žene in otroci na pomoč kličejo. Ali vodne moči nikdo ne ustavi! Vidiš li tu podobo človeka, ktereга strast je nagla jeza! Divja strast in nagla jeza lepo človeško podobo, ktera je božji enaka, — tako popači, da se takega človeka vsak ogiba. Ne božje, ne natvorne zapovedi ga ne zamorejo obderžati v človeških ograjah, ker popačenost ga premaguje.

Podoba potoka nam oznanuje, da je natvora za nas knjiga polna lepih naukov, polna modrih resnic. Blagor mu, kateri jih razume in rabi.

Val prot valu govori:

„Hitro je potekel čas,

Srečen, kdor je brez skerbí

Priveslal do konca dni!“

Zadnja primera življenja naj bo popotvanje. V prejšnjih podobah smo življenje na tanko po vsih razmerah vpodobljeno vidili, ali kaj tukaj najdemo tako enakega? Ktere pripetljeje pri popotvanji lahko povzamemo, na katerih se življenje spregleduje? Kteri deli nam knjigo življenja vredujejo, da se zgledujemo v popotniku? Vse to hočem na kratko razložiti.

Solnce že zahaja. V mali hišici vidimo osebe pridno sim ter tje šetati, in v nekem koticu pri peči zapazimo verlega mladenca, kateri razne reči v bisago deva in v časih po malem svoje žalostno obličje po izbici obrača, da si dobro vpomni vsaki kotic preljubljen domače izbe. Mati tiho v koticu za mizo sedé in v duhu si pregrejajo oči z nevarnostmi, ktere bojo protile preljubljenemu sinu v samotni in neznani daljavi. Kakor splasene serne se bratje in sestre okrog njega sučejo, vsak mu hoče še postreči in skazati svojo bratovsko ljubezen, ker nastopil je zadnji večer, ko bo mogel starji sin „s trebuhom za kruhom“. Ali na sredi izbe stoji čversti možak, in s krepko besedo odganja soparno meglo žalosti od obrazov svojih ljubljениh. Pozno je že v noči in klaverno se podá vsakdo na svoje ležišče. Še ni se dobro žariti začelo, ko beseda skerbllivega očeta zadoni in v hipu zbudi vso družino. Še pol ure je odloga, in ko solnce svoje perve žarke tatinsko skoz okence posije, se mladenec odterga iz naročja preljubljene matere in zbeži od hiše. Bolj po tihem se čuje jok, in nazadnje se nič več ne sliši. Še en pogled po domačih livadah, in mlado serce je potolaženo. Krepko stopa naprej in nado na nado si dela v svojih mislih. Ali kmali se prepriča, da je na ptujem. Trud, glad, žeja, vročina in mnogoverstne druge nadloge ga terpinčijo in marsikteri zdihljej pošlje v domače kraje, v deželo otročje domišljije. Na prvi pogled vidiš tu revno človeško življenje! Kako mirno je otročje serce: sama vsakdanjost zadosti njegovemu hrepenenju. Ko pa odrase, se ga lotijo strasti in on hrepeni po širokosti in znanosti sveta. Njegov duh ga žene vedno naprej, in le leni in mehkužni je zadovoljin z vsakdanjim. Pa tudi njegova pot ni gladka. Berž zadene na votline in ovire, ktere njegovo strastno djanje ustavljajo in po natančnih pravilih izobraževati silijo. O mladost, kje si! marsikdo zakliče, ali prepozno; ure zlatega časa so pretekle, brezno večnosti nam vedno naproti gre. Že marsikdo je usahnniti mislil na ternjevi poti življenja, ali misel na mladost mu je težave in sladkosti

osladila, da je našel mir in notranjo spravo. Skoraj pravilno se verstijo težave in bridkosti z veseljem in prijetnostmi popotovanja. Ako tudi dolga pot, glad in druge težave mladenča nadlegujejo in slabijo, vendar vedno veselejši stopa, da bi kmali konec dosegel. Kakor svitla zvezda se sveti konec poti mladenču in ga podpira, da ne usahne pred ko venec slave doseže. Finis coronat opus! vsakdo zakliče na stopnji slavnega končanja. Na svetu je eden bogat, drugi reven, eden zdrav, drugi bolan i. t. d.; vsak ima svoje nadloge, ali vsi hitijo enemu koncu naproti: koncu življenja ali smerti. Kdor je skoz celo svoje življenje vedno imel pred očmi: „tudi ti boš umerl“, se gotovo na stopnji večnosti ne bo kesal zavaljo svojega djanja in nehanja. Tudi on lahko reče: „Gospod, vzemi milostljivo mojo dušo k sebi, ker ti si bitje moje vdanosti“!

Zatorej čversto naprej na popotvanji in v življenji! Po težavni poti naj nas zmiraj vodi leskeča zvezda: „naprej!“
Ferd. Stare.

O bolezni, napakah in drugih škodljivih rečeh pri sadnih drevesih.

(*Spisal A. Štamcar.*)
 (Dalje.)

XV. Zmerzljava.

Po zimi, ko bela odeja pokriva zemljo, ne škoduje zmerzlina sadnim drevesom; timveč takrat, kadar snega ni, in zemlja v velikem mrazu zelo globoko zamerzne, koreninam škoduje, posebno mlademu drevju, če je bilo v jeseni presajeno, ker tukaj je še vsa perst bolj zrahljana, in mraz sega globokejše. Naj huje škoduje zmerzlina v jeseni in spomladi, kadar je drevje že sočnato; veje in celo drevo se zgodaj prehladi, ter razpoči po dolgem od verha, kar drevo umori, ali pa če se zmerzlina zaraste, pa iz tega pride rad pereči oginj in druge bolezni.

Sploh je pa tudi to gotovo, da staro, poškodovano, bolešno drevo zmerzlina huje pritisne, kakor kako mlado, zdravo in čversto. Mlado drevo, ki ima rastlike z mehkim, rahlim in redkim lesom, veliko huje zmerzlina škoduje, kakor gostim in terdim; tudi eno pleme sadnih dreves lažje mraz prestane, kakor drugo. Zmerzline se pa tako le ozdravljajo:

1. Veje, ki jih je zmerzlina poškodovala, naj se brez vsega premislika gladko odsekajo, tako, da ima drevo le malo,

pa za toliko boljše zdravega in dobrega lesa. Ako je pa zmerzlina na deblu zastala, se mora vse izrezati in potem zamazati.

2. Treba je, da se o jeseni gornje ruše nad koreninami odzamejo in se okoli debla naložé; prostor pa, kjer so rušne bile, naj se bolj s slamnatim gnojem nadomesti, ker ta jih zmerzline varuje. Če pa drevesa pozno jeseni še rastejo, jih je dobro po večjem v novembru nekoliko obrezati, da niso toliko sočnate.

3. Da bi se drevesa jeseni v slamo ali mah povijale, ne svetujem, zato ne, ker se slama ali mah zimske mokrote preveč napije, in drevo huje mraz terpi, spomladi pa kakor hitro nekoliko bolj gorko postane, pri taki odeji prezgodaj sok dobi, in je nevaren, da bi še ne premerl.

4. Pri žlahnih prtljikovcih bi se izplačalo težavno delo, če bi se jim deske postavile na tisto stran, od ktere po zimi naj huje brijejo zimski vetrovi, tako postavim: žlahnim, cepljenim breskvam, marelicam i. t. d.

5. Kadar je že drevje v cvetji, se zmerzlina tako le obvaruje: Naj se na verhu debla cvetečega drevesa slama priveže, ktera mora pa do dna seči, nekoliko od drevesa preč naj se postavi en škaf vode in slamnati konci naj se v vodo napeljejo; to obvaruje cvetje, da ga mraz ali slana ne posmodi; nareja pa se to le spomladanske nevarno merzle večera. Če bi pa hotel velik vert, vinograd ali veliko njivo slane in zmerzline obvarovati, naj pa se na vsakem koncu verta, vinograda ali njive, suhe ruše ali kaka druga stara šara na več krajih sožgè; več ko je dima, boljše je.

6. Če je pa zmerzlina sadje in perje posmodila, naj se z brizgljo voda v cvetje dobro brizga, in cvetje bo nepoškodovano. Tudi je dobro se že po zimi za to preskerbeti, da se namreč okoli debla snega nadeva, zato, da spomlad ne žene in cvetè tako hitro, dokler so še merzli vetrovi. (Dalje prih.)

Koliko se na svetu papirja porabi.

V Avstrii se porabi papirja na leto $\frac{1}{2}$ milijona centov, na Nemškem 1 milijon, na Francoskem 5, na Angleškem pa 15 milijonov centov; po drugih delih sveta se ga porabi na leto kakih 10 milijonov centov, — tedaj vsega vkup po vsem svetu 31 — 32 milijonov centov.

Novice.

Iz Celjovca. Odbor družbe sv. Mohora je razpisal za leto 1865. te le darila: *a)* 100 gold. za naj boljšo izvirno povest v obsegu petih tiskanih pol; predmet naj se jej vzame iz domače zgodovine ali se vsaj naslanja na njo; *b)* 50 gold. za naj boljšo izvirno pripovedko iz družinskega življenja sploh, v obsegu blizo treh tisk. pol. Če ne pride nobene take pripovedke, podeli se darilo naj bolji prestavljeni povesti, ki pa mora vsaj pet pol obširna biti, in *c)* 20 gold. za naj-boljši sostavek podučnega (gospodarskega, natoroznanskega ali sploh opisovavnega) zapopadka ene pole. — Rokopisi naj se pošljejo družbi (franko) do 1. dec. t. l. Darila se izplačajo na Vodnikov dan (2. febr.) prih. leta.

Iz celjskega okraja. Konec mesca februarja nam je vzela nemila smert, marljivega sodelavca gospoda Antona Koderman-a, učitelja dekliške šole v Celji. Bil je rajni 49 let star, in je 32 let nevtrudljivo delal na polji svojega poklica. Učil je vneto tudi ondotne učiteljske pripravnike kmetovavstva. Spremili so ga na pokopališče, kakor se spodobi verlemu domoljubu, njegove učenke, pa tudi učenci glavne in gimnazijalne šole in mnogo drugih prijatlov. Na grobu ga je še poslavlila mila slovenska pesem in godba. Bog mu daj večni mir in pokoj!

J. D.

Iz Dolenskega. Še zdaj čutimo, koliko nezgode nam je napravila letošnja zima pri šoli. Skoro cela dva zimska mesca je hodilo v šolo komaj 12. del šolskih otrok. V našem kraji pa je še tudi druga nadloga, ki nam nasprotje tudi pri šoli — ta je: revščina. Veliko staršev je tako revnih, da ne morejo otrokom napraviti potrebne obleke in orodja za šolo; pa so tudi drugi, ki za šolo ugodne otroke raji gonijo z živino na pašo, kakor pa v šolo. Upamo pa, da se bo ta napaka kmali zaterla, ker smo zdaj dobili za sodnjinega predstojnika gospoda, kateremu je šola zelo pri sercu. — Povem naj še, da je bila pri nas nova knjiga „Dušna hrana“ prav veselo sprejeta. Že iz prvega zvezka se vidi, da bode to delo prava domača hrana za naše pobožno ljudstvo, posebno pa za učitelje in šolsko mladost.

M. Dobrepoljski.

Iz Gorenškega. (O Riharjevem spominku.) V listu 10. let. „Zgod. Danice“ piše neki g. dopisnik o Riharjevem spominku in pravi, da bi v „Tovaršu“ (4. l.) nasvetovani drugi spominek, t. j. zbirka vseh krasnih del slavnega skladavca, ne bil za zdaj toliko potreben (beseda „nepotreben“ je menda tiskarni pogrešek), ker večidel učnikov po Slovenskem je že nakupilo njegove napeve, da bi bila taka knjiga predraga i. t. d. — Jaz in mnogo mojih verstnikov pa ne mislimo tako. Res, da imajo učenci tu pa tam, pa tudi še ne povsod, nakupljene Riharjeve napeve, toda rekel bi: skoro nobeden nima vseh, — in tudi iz gotovega vira vem, da bo nekaj napevov že kmali kmali poteklo, ker jih je bilo komaj po 100 — 200 iztisov natisnjenih. Kje jih bodo tedaj dobivali poznejši pevci in pevke? Vsake drobtinice pa je silo škoda, da bi se zgubila. Spisujejo se slavni

„albumi“ našim slavnim možem kakor Vodniku in Bleiweisu; tako se tudi spodobi našemu prvemu skladavcu, ki nam je toliko olepšal cerkev in domovino. Zbirka Riharjevih napevov bi se izdajala v posamesnih zvezkih, v katerih bi bili p. a) napevi za celo cerkveno leto, b) mašni in obhajilni, c) od matere božje, d) latinskih pesem in e) za dom in šolo. Po tem takem bi se to delo prav lahko natislovala, prodajala in kupovala. Vsaki učitelj, komur je kaj mar za svoj stan, si že prihrani toliko krajcarčkov, da bi si kupoval to prekorsno delo. Ravno tisti pa, ki vpijejo, da nimajo denarjev za take reči, jih radi trosijo za druge, ki jim ne donasajo kaj prida in časti; ravno ti tudi ne berejo in ne podpirajo našega lista „Tovarša“, ker jim je predrag ali pa — Bog ve, kaj še. Ako pa bi si kak učitelj v resnici ne mogel kupovati potrebnih muzikalnih reči, jih bode pa gotovo kupila cerkev ali srenja za svojo rabo. Bog daj za omenjeni drugi spominek več milih darov, in kmali bo to slavno delo slavilo mojstra!

—o—

Iz Ljubljane. (Družba v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam na Kranjskem.) Vidi se, kakor da bi se ta koristna naprava, po kateri smo že toliko hrepeneli, pri učiteljih sedanjí čas nekako zanemarljiva; posebno moremo to reči od nekterih mladih neoženjenih učiteljev, ki ne pristopijo k tej družbi, akoravno bi mogli pristopiti že prvo leto svoje službe. Akoravno ima družba sedaj že čez 10,000 gold. premoženja, vendar ne moremo reči, da ne potrebuje podpore, ker se nikdar prevdariti ne more, koliko ji bo morda kmali treba izplačevati. Tukaj podamo č. bravcem imenik udov te družbe, kakorsén je bil o začetku letošnjega leta. Pristopili so po tej le versti g. g.:

Fr. Adamič, Peter Cebin, Jož. Mesner, Ign. Božič, Jož. Raktelj, Nik. Stanonik, Jan. Poženel, Jož. Lavrič, Fr. Lavrič, Jan. Juvanc, Lovr. Arko, Ant. Mazek, Ant. Petrovčič, Ant. Slivnik, Jan. Jarm, Ign. Wenzais, Matž. Kračman, Andr. Štamcar, Mart. Potočnik, Matj. Bernik, Lovr. Zupan, Matj. Japel, Karol Demšar, Kristian Lavrič, Lovr. Kušlan, Dan. Fajgelj, Šim. Lomšek, Jan. Terselic, Jan. Novak, Val. Telban, Matž. Tomc, Jan. Simončič, Blaž Tramšek, Jan. Brezic, Andr. Praprotnik, Fr. Raktelj, Ant. Smrekar, Fr. Zajec, Florj. Kaliger, Jak. Tavzes, Jan. Kaliger, Eman. Tomšič, Jož. Kraus, Bern. Jevnikar, Jož. Kastelič, Greg. Arko, Peregr. Videmšek, Leop. Belar, Ant. Langof, Matj. Šuštersič, Ant. Richter, Ant. Gogola, Jak. Mencingar, Jak. Ukmar, Jan. Cetelj, Jan. Sajč, Jan. Skerbinec, Pavl Zorè, Jak. Koželj, Mart. Zarnik, Jan. Pezdič, Fr. Kenda, Luk. Knific, Jož. Čerin, Fr. Muhič, Jož. Kavšek, Jak. Jevšček, Jern. Štamcar, Luk. Köspret, Fr. Zorè, Matž. Močnik, Matž. Juh, Jan. Lukan, Jan. Dolinar, Venc. Sturm, Pet. Gross, Ant. Jereb, Matž. Kukec, Jan. Borstnik, Alojzi Jeršè, Ant. Krašovic, Pavl Pfeifer, Fr. Petrič, Jan. Eppich, Ant. Nedved, Mih. Putre, Jak. Schott, Jož. Barle, Ant. Hribar, Jan. Treven, Fr. Peruci, Mart. Ivanetič, Andr. Legat, Jož. Erker, Jern. Pirnat, Leop. Božič, Jan. Kogej, Juri Birtič, Fr. Govekar, Juri Uranič, Jan. Trojar. — Umerli so: Jan. Jelovšek, Štef. Krombholz, Jož. Letnar in Jož. Eržen. —

Iz Ljubljane. Britka žalost je nenadoma zadela naše mesto. Naš občespoštovani župan gospod

Mihael Ambrož

je 25. preteč. mesca po kratki bolezni, za mertvoudom, po prejetih zakramentih za umirajoče, umrl. — V sredo popoldne ob 5. smo ga slavno spremili na pokopališče k sv. Kristofu. Koliko častivcev je imel rajniki, se je vidilo pri njegovem pogrebu. Vsa šolska mladost, vse društva, vojaštvo in ljudje iz vseh stanov so hiteli vkup, ko se je po vsem mestu oglasilo zvonjenje k pogrebu. — Rajni je bil rojen v Ljubljani 22. febr. l. 1808.; za mestnega župana je bil izvoljen in poterjen l. 1861., odkar je nevtuženo spolnoval svoje težavne dolžnosti. Posebno je verli mož zdatno podpiral mestno glavno šolo pri sv. Jakopu, ktera ga šteje k svojim prvim vstanoviteljem, in bode vedno blagoslavljal njegov spomin. Bog mu daj večni raj!

Premembe v učiteljskem stanu.

V lavantinski škofii. Prestavljeni so g. g.: Jozef Klina za podučitelja k Šmartinu na Paki, — Franc Zernec za učitelja k spodnji sv. Kungerti pri Mariboru, — Alojzi Zernec za podučitelja na Zaverče, — Matija Murko za podučitelja k sv. Križu na Murskem polji, — Janez Ornik za učiteljskega pomočnika v Ptuj, — Miha Nerat, poterj. pripravnik, za podučitelja k sv. Lorencu na Drav. polje, — Franc Šuen, poterj. pripravnik za podučitelja v Njegovo, — Jožef Hofgarten za podučitelja v Cirkovce na Drav. polje, — Boštjan Kregar, poterj. pripravnik, za podučitelja v Ulinje, — Franc Vučnik, za učitelja v Vuzenice, — Šimon Kropelj za učitelja k sv. Florijanu v Doliče, — Anton Hren, poterj. pripravnik, za podučitelja k sv. Magdaleni. — G. Peter Irgolič, podučitelj pri sv. Magdaleni v Mariboru, je postal ondi začas. učitelj. — G. g. Jakop Kocmut, učitelj v Kamei, in Jožef Šac, učitelj pri Mali nedelji, menjata s službami. — G. Mikleta Fasl, poterj. pripravnik, pride za začas. učiteljico v 3. razred. dekl. šole v Celji. — G. Franc Pinterič, učitelj pri sv. Magdaleni v Mariboru, je umrl. R. l. P.!

V ljubljanski škofii. Prestavljeni in postavljeni so g. g.: Janez Skerbinec, učitelj v Predvoru, v Dol (Lustthal), — Jožef Vončina, učitelj v Dolu, za podučitelja v Cerklje, — Anton Berčič, podučitelj v Laščah, za podučitelja na Verhniko, Janez Pleško, podučitelj na Verhniko, za podučitelja v Lašče, — Franc Cvek, podučitelj v Cerkljah, za učitelja v Predvor, — Lorenc Dovžan, podučitelj v glavni šoli v Kočevskem mestu, za učitelja ravno ondi, in na njegovo mesto gre g. Januar Santner, pomočni učitelj v ljubljanski normalki.

Odgovorni vrednik:
Andrej Fraprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.